

PRIORITAIR

GEZONDHEIDSZORG – Uitbreiden van het huidige aanbod aan geestelijke gezondheidszorg bij DC Rotterdam, om een regelmatige en adequate beoordeling en behandeling van acute psychische stoornissen en stoornissen rond verslaving en middelenmisbruik te waarborgen.

MEDEWERKERS – Regelmatige training van PI-medewerkers die werken met vreemdelingen in vreemdelingenbewaring over onderwerpen rond geestelijke gezondheid die relevant zijn voor hun werk.

WAARBORGEN – Versterken van de doeltreffendheid, vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid van de klachtenregeling; dit houdt onder meer in dat klachten over medewerkers van een afdeling niet naar diezelfde afdeling worden doorverwezen voor bemiddeling, en ook dat klachtenprocedures worden aangepast aan de specifieke omstandigheden van kortdurende vreemdelingendetentie.

REGIME – Terugdringen van het inzet van isolatie, met het oog op de volledige afschaffing van isolatie als disciplinaire maatregel in instellingen voor vreemdelingenbewaring en als ultimum remedium in gevangenissen, onder meer door de zienswijze op het gebruik van isolatie uit te werken tot een beleid dat van toepassing is in alle gevangenissen en centra voor vreemdelingenbewaring in Nederland.

CHRONISCH

WETGEVING EN BELEID – Vreemdelingenbewaring niet langer onder de reikwijdte van de Penitentiaire Beginselenwet laten vallen; een aparte rechtsgrond invoeren voor vreemdelingenbewaring.

CENTRA VOOR VREEMDELINGENBEWARING – Centra voor vreemdelingenbewaring een passend dagprogramma laten invoeren, inclusief een gestructureerd programma waarin zinvolle activiteiten worden aangeboden.

GOEDE PRAKTIJK

GEZONDHEIDSZORG – Zowel in DC Rotterdam als in DC Schiphol vindt binnen vier uur na binnenkomst een medische screening door een verpleegkundige plaats, waarbij de uitkomst van de screening de volgende werkdag door een arts wordt beoordeeld, met vervolgonderzoeken waar nodig.

MEDEWERKERS – Het werven van tolken bij DC Rotterdam, specifiek voor taken waaronder het medische intakeproces.

CONTACT MET DE BUITENWERELD – In alle bezochte detentiefaciliteiten hadden personen in vreemdelingenbewaring toegang tot een telefoon op hun cel.

CPT EN NEDERLAND

Nederland heeft het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing geratificeerd in 1998. Het eerste CPT-bezoek vond plaats in 1992.

Sinds de ratificatie heeft het CPT 14 landenbezoeken aan Nederland uitgevoerd (7 geplande en 7 ad hoc-bezoeken) met o.a. 62 bezoeken aan politiebureaus, 43 aan gevangenissen, 8 aan psychiatrische instellingen, 9 aan welzijns- en educatieve justitiële instellingen en 20 aan centra voor grens- en vreemdelingenbewaring.

Alle bezoekverslagen zijn gepubliceerd. Nederland heeft niet ingestemd met automatische publicatie van bezoekverslagen.

SAMENVATTING

Tijdens het bezoek aan Nederland in oktober 2025 heeft het CPT de behandeling en de omstandigheden van vrijheidsontneming binnen instellingen voor vreemdelingen beoordeeld. Hiertoe heeft het CPT twee instellingen voor bestuurlijke vreemdelingenbewaring (Schiphol en Rotterdam) en één penitentiaire inrichting (PI Ter Apel) bezocht, die alle bestemd zijn voor de detentie van vreemdelingen zonder verblijfstitel in Nederland.

De Nederlandse vreemdelingenwetgeving maakt onderscheid tussen twee vormen van bestuurlijke detentie van vreemdelingen: grensdetentie en detentie op Nederlands grondgebied. Voor grensdetentie bestaat specifieke regelgeving. Het CPT pleit er echter al sinds 2007 voor dat instellingen voor vreemdelingenbewaring op Nederlands grondgebied buiten het reikwijdte van de Penitentiaire Beginselenwet worden gehouden. De Nederlandse autoriteiten delen dit standpunt en reeds in 2014 is het wetsvoorstel “Wet terugkeer en vreemdelingenbewaring”, dat één enkele rechtsgrondslag voor vreemdelingenbewaring creëert, ter bespreking in de Tweede Kamer ingediend.

In zijn rapport van 2025 heeft het CPT verschillende punten van zorg geuit over het huidige wetsontwerp. Het regime dat op grensdetentie van toepassing zal zijn, is namelijk potentieel restrictiever dan het huidige regime qua toegang tot de buitenlucht en tijd buiten de cel. Verder handhaaft het wetsontwerp niet alleen isolatie als een disciplinaire straf bij detentie op Nederlands grondgebied, maar introduceert het isolatie ook binnen de context van grensdetentie. Het CPT is tegen het opleggen van isolatie als een disciplinaire straf in het kader van vreemdelingendetentie. Door het gebruik van isolatie uit te breiden naar grensdetentie lijkt het wetsontwerp bovendien een andere richting in te slaan dan de Dienst Justitiële Inrichtingen, die in haar visie uit 2024 op het gebruik van isolatie voorzichtige pogingen doet om het gebruik hiervan te beperken vanwege de bewezen schadelijke gevolgen voor gedetineerden.

Hoewel er in 2025 extra capaciteit voor detentie op Nederlands grondgebied is gecreëerd, neigt de algemene trend naar een afname van de inzet van vreemdelingenbewaring. De aanpak waarbij prioriteit wordt gegeven aan het uitzetten van overlastgevende asielzoekers lijkt een tastbare invloed te hebben gehad op de bevolkingssamenstelling van DC Rotterdam, waar het CPT constateerde dat er veel vreemdelingen met complexe behoeften verbleven, inclusief lichamelijke en psychische aandoeningen en verslavingsproblematiek. Veel vreemdelingen in het detentiecentrum Rotterdam zijn vóór hun detentie dakloos geweest en/of hadden geen toegang gehad tot medische zorg, waaronder geestelijke gezondheidszorg.

Het CPT is van mening dat, wanneer de autoriteiten een beleid voeren waarbij personen met dergelijke kwetsbaarheden worden gedetineerd, zij een verhoogde plicht hebben om zorg te dragen dat ondersteuning en passende behandeling beschikbaar zijn. Op dit moment sluit het niveau van zorg dat de instelling kan bieden niet aan bij de behoeften. Bovendien kan het profiel van de gedetineerdenpopulatie, in combinatie met de ontoereikende beschikbare zorg, verband houden met de waargenomen hoge incidentie van geweld tussen gedetineerden en de daaruit voortvloeiende frequente interventies door het interne bijstandsteam.

Wat strafrechtelijke detentie betreft, heeft het CPT een bezoek gebracht aan PI Ter Apel, waar hoofdzakelijk veroordeelde vreemdelingen verblijven die in Nederland ongewenst zijn verklaard. Het Comité was onder de indruk van het aanbod aan activiteiten, onderwijs en arbeid. Het constateerde echter een hoog percentage gedetineerden met psychische stoornissen en verslavingsproblematiek, van wie velen waren ondergebracht op de Bijzondere Zorg Afdeling. Naar de mening van het CPT is deze afdeling niet geschikt voor het beoogde doel gezien de omvang, de locatie en het gebrek aan voldoende gekwalificeerd personeel.

Nederland beschikt van oudsher over een goed werkend klachtensysteem, dat met enkele verschillen van toepassing is op zowel penitentiaire instellingen als instellingen voor vreemdelingenbewaring. De afgelopen jaren heeft het toenemende aantal klachten het systeem onder aanzienlijke druk gezet, waarbij er vaak enkele maanden zitten tussen het indienen van een klacht en een definitieve beslissing.

De Nederlandse autoriteiten dienen de doeltreffendheid van het klachtensysteem te versterken en tevens de vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid hiervan te waarborgen, onder meer door expliciet vast te leggen dat klachten van een bepaalde aard – met name klachten waarbij personeel van een bepaalde afdeling van een detentie-instelling betrokken is – niet mogen worden doorverwezen voor bemiddeling op het niveau van dezelfde afdeling. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan het aanpassen van de klachtenprocedures aan de specifieke omstandigheden van kortdurende vreemdelingendetentie, met name voor klachten op grond van artikel 6, om te waarborgen dat het klachtrecht een praktisch en doeltreffend rechtsmiddel blijft.

Meer in het algemeen geldt dat een klachtensysteem bij het opleggen van isolatie wellicht geen doeltreffend rechtsmiddel is. Gezien de aanzienlijke vertragingen bij de besluitvorming over klachten op dit moment, wordt er in de regel pas een beslissing genomen nadat de betrokkene al uit de isolatie is vrijgelaten; soms heeft deze het land dan al verlaten. Hoewel het CPT blijft pleiten voor de geleidelijke afschaffing van isolatie als een disciplinaire sanctie binnen de vreemdelingendetentie in Nederland, herhaalt het zijn aanbevelingen dat de procedure voor het opleggen van isolatie als veiligheidsmaatregel of disciplinaire sanctie moet waarborgen dat gedetineerden het recht hebben om persoonlijk door de beslissingsinstantie te worden gehoord in een procedure waarin hun verklaring wordt vastgelegd; dat zij, waar nodig, tolkdiensten krijgen in een taal die zij begrijpen, waarbij de aanwezigheid van een tolk in de tekst van de beslissing wordt vermeld; dat zij zo spoedig mogelijk een afschrift ontvangen van het besluit dat op hen betrekking heeft, samen met informatie over hun rechten in een taal die zij begrijpen, waarin zowel de redenen voor het besluit als de wijze waarop beroep kan worden aangetekend worden vermeld, en dat schriftelijk wordt bevestigd dat zij een afschrift van het besluit hebben ontvangen.